

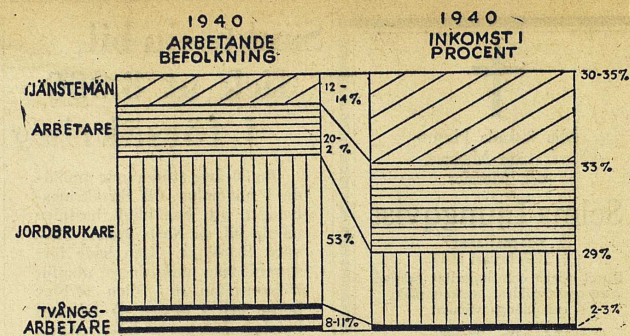
Kommunismen och skatterna

Den amerikanska kommunisttidsskriften *New Masses* erinrar i sitt senaste nummer med stolthet om den obegränsade arvsrätten i Ryssland. "Den summa som kan ärvas är icke på något sätt begränsad; när en person dör övergår hans egendom, hur stor den än är, till hans arvingar. Före 1942 fanns en arvskatt, men detta är avskaffades den, och sedan dess uttas inga skatter eller avgifter av något slag på kvarlåtenskapen." Jämte arvsrätten finns en lika omfattande rätt till testamentariska förordnanden, dock att vissa delar av kvarlåtenskapen måste tillfalla de närmaste släktingarna.

Lika "liberal" är den ryska skattelagstiftningen i övrigt. Skatterna är i huvudsak indirekta, endast femton procent utgår, oberoende av inkomstens storlek, i direkt skatt; någon progressiv skatteskala finns alltså inte. På en lön av 200.000 kr. betalas sålunda 30.000 kr. i skatt, medan skatten på samma lön i Sverige uppgår till över 100.000 kr.

Har då dessa bestämmelser någon praktisk betydelse? Är inkomsterna så olika att en progressiv skatteskala

la rimligen kunde tillämpas, finns så stora inkomster att ett sparande är möjligt? Svaret måste utan minsta tvekan bli jakande. Visserligen är produktionsmedlen till största delen socialiserade, men detta hindrar icke att väldiga inkomstskillnader är för handen. Redan bland de egentliga arbetarna är en sådan differentiering genomförd att en särskilt flitig och skicklig eller väl anskrivnen man kan förtjäna flera gånger så mycket som en jämnårig kollega i samma yrke. Företagscheferna har ofta 50—80 gånger högre lön än den genomsnittliga arbetarlönen; särskilda förmåner, såsom fria bostäder, resor och bilar, spelar härvid en stor roll. Medlemmar av "fria" yrken, såsom konstnärer och författare, kan, om deras prestationer uppskattas av de härskande, förtjäna hundratusentals kronor årligen. Att inkomstfördelningen i Ryssland liksom i andra länder är i hög grad ojämn framgår av vidstående diagram

(hämtade ur Dallin, *The real Soviet-Russia*). Tjänstemannaklassen, som utgör omkring en sjundedel av folket, får t. ex. nära en tredjedel av nationalinkomsten. Under dessa förhållanden kan förmögenheter uppstå; för några år sedan gjorde också den ryska pressen propaganda för de första sovjetmiljonärerna. Genom att inköpa statsobligationer får man en säker och relativt hög ränta på sina pengar (nu fyra, förut ända till åtta procent). Att en stabil klasskillnad håller på att uppstå framgår icke minst av att eleverna i de högre undervisningsanstalterna i allt större omfattning kommer från den högre ämbetsmannaklassen.

Hur kan då kommunisterna i Sverige och andra länder på en gång åberopa det ryska exemplet och i det egna landet kräva reformer av helt annan art, t. ex. konfiskatorisk beskattning och inkomstutjämning? Hur kan de skryta med de låga eller obefintliga skatterna i Ryssland samtidigt som de förklarar vida högre skatter i Sverige vara orimligt låga?

Några erinringar om den ideologiska utvecklingen förklarar saken. Enligt marxismen beror klasskillnaden, som väsentligen tar sig uttryck i inkomstskillnad, på den privata äganderätten till produktionsmedlen. De båda huvudklasserna är ägare av produktionsmedel och arbetare i dessa ägares tjänst — de senare får blott en del av de frambragta produkternas värde, medan resten "exproprieras" av kapitalisterna. När Lenin kom till makten utgick han från att socialiseringen skulle följas av reell jämlikhet; alla skulle ha arbetarlön. Men då en differentiering av lönerna visade sig nödvändig, gick man över på en annan tolkning av de marxistiska grundsatserna. Att kräva jämlikhet i fråga om inkomster är, enligt Stalin, "ett uttryck för reaktionär småborgerlig dumhet". Med jämlikhet menas, fortsätter han, helt enkelt att klasserna avskaffas, och detta sker genom borttagande av den privata äganderätten till produktionsmedlen. Då detta skett kan ju jämli-

756

INKOMSTFÖRDELNING I RYSSLAND 1940

56

27/2

gen enligt Marx inga klasser existera. De största inkomstskillnader bryter inte mot jämlikhetens princip, blott denna form av privat äganderätt inte finns. Alltså: Marx lärde att de sociala och ekonomiska olikheterna berodde på äganderätten till produktionsmedlen; nu har denna äganderätt avskaffats; alltså är alla jämlika, även om den ene har 2.000 och den andre 200.000 kronor om året.

Utifrån denna ordlek blir allt förklarligt. En hög inkomst som vinnns genom självständigt arbete, t. ex. som ägare av ett företag, är ett brott mot jämlikheten; i än högre grad föreligger ett sådant brott om en på detta sätt förvärvat förmögenhet ärvs. En hög inkomst som vinnns genom ämbetsmannaställning i den socialistiska staten är däremot oantastlig och helt överensstämmande med jämlikhetens grundsats; äganderätten till en intjänt förmögenhet och arvsrätt till denna blir värdefulla och nödvändiga ting. Då våra komminister talar om jämlikheten i ett framtida, av dem behärskat Sverige, menar de alltså inte, vilket det ligger nära till hands att tro, att alla då skall ha lika eller någorlunda lika inkomster. Tvärtom: tjänstemännen i en socialistisk stat kan ha så mycket som helst — jämte låg skatt och arvsrätt —, och ändå blir i själva verket alla jämlika. Denna sinnrika tankegång bör arbetarna inhämta ju för dess hellre; kommunisterna lär, såsom det ryska exemplet visar, inte ut den förrän efter segern.

211
115
156

Genom publicering av uppteckningar från utrikesnämnden

för den i vitböckerna behandlade tiden skulle, såsom tidigare betonats, med all säkerhet ytterst värdefulla upplysningar om ställningstaganden och motiv år 1940 göras tillgängliga. Härigenom skulle man också undanröja intrycket av att ämbetsmännen — diplomater och militärer — ställs i skottlinjen genom publiceringsarbetet, medan politikernas formellt och reellt avgörande insatser undandras ingående diskussion och kritik. Att något principiellt hinder för ett offentliggörande av dessa protokoll eller uppteckningar inte finns klargjordes i gårdagens artikel av vår främste kännare på området, professor Brusewitz. Denne framhöll härvid också de starka sakliga skälen för ett utgivande.

Utrikesminister Undéns motskäl, senast anförda i tisdagens Malmöföreläsning, är underligt formalistiska. "Vad utrikesnämnden angår", skriver hr Undén, "har man i pressen efterlyst något som betecknats som memorialprotokoll. I själva verket får inga diskussionsprotokoll föras i utrikesnämnden" (utom i vissa speciella, i detta sammanhang oöfrensanta fall). Tydligen vill hr Undén därmed säga att de efterlysta uppteckningarna icke är protokoll i grundlagens mening. Eftersom de blott faktiskt föreligger, inte har någon legalt fastställd karaktär, tycks utrikesministern vilja betrakta dem som principiellt obefintliga. Aktstyckena finns, grundlagen nämner dem ej, alltså är de ej tillgängliga; det är en slutledningskonst som erinrar om den avlidne grundlagsväktaren professor Reuterskiöld och hans gammaltyska föregångare. De aktstycken det här är fråga om — uppteckningar som i regel förts av kabinetssekreteraren och som förvaras i utrikesdepartementet — anser sig hr Undén i brist på stödjande paragrafer inte kunna handskas med — ett juridikens ingen-mansland skiljer excellensen från de viktiga papperen.

Men inte ens som formaljuridisk prestation är detta resonemang hållbart. Om uppteckningarna står utanför grundlagen, står de därmed inte utanför mänsklig tillägnelse. Antingen faller de under de allmänna bestämmelserna om hemliga handlingar, och då kan dessas regler för offentliggörande efter givet tillstånd tillämpas. Eller också är de, som utrikesministern tycks mena, rena privatpapper; i så fall bör en överenskommelse mellan de parter saken gäller — regeringen, utrikesnämndens ledamöter, den eller de som fört uppteckningarna — vara tillräcklig. Ett fasthållande vid hr Undéns tankegång stegrar misstanken att de verkliga skälen att vägra publicering är att uppteckningarnas innehåll är alltför obehagligt för vissa politiskt inflytelserika personer.

Wallenbergiska stiftelsens upprättande av ett institut

27/4

för rättsvetenskaplig forskning är ägnat att väcka glädje och sympati. Styrelsen i det nya institutet kunde knappast vara bättre sammansatt; särskilt tilltalande är att en ung, sociologiskt intresserad forskare som professor Ekelöf här funnit plats. Önskvärt vore att just de allmänt samhällsvetenskapliga metoderna blev utnyttjade i den forskning som institutet skall främja; den svenska rättsvetenskapen har i alltför hög grad varit inriktad på ren lagtolkning med försummande av socialstatistiska och sociologiska syn-

punkter. Glädjande vore om uppmuntran åt forskningen även kunde leda till en förbättring av den juridiska undervisningen, vilken, trots en del reformsträvanden på senare år, är för litet praktiskt orienterad och till alltför stor del består av obligatoriska, regelbundet återkommande kurser, som borde kunna ersättas av läroböcker.